

Szegedi Jelenkor

Nem túlzás állítani, hogy a Pécsen megjelent, színvonalas és tekintélyes irodalmi folyóirat, a Jelenkor márciusi száma egyetlen állandó jelzőt kíván, mégpedig azt, hogy szegedi. Nem csupán azért, mert a folyóirat e számát Ilia Mihály jegyzi, s nem is csak azért, mert a lap szerkesztői között két egykori Ilia-tanítvány, Csuhai István és Takáts József szerepel. A szegedi jelzőt a szerzők miatt lehet használnunk.

Csoóri Sándor és Grendel Lajos szövege után Baka István kettős szonettje olvasható. A szegedi lírikus által megszólított szerző, Döbrentei Kornél verse, majd Szöllősi Zoltán, Borbándi Gyula, Határ Győző, Ágh István és Rákos Sándor egy-egy írása következik, azután pedig egy régi szegedi illetőségű, Szepesi Attila költeménye. Lengyel András a Szép Szó történetéhez fűz megjegyzéseket, őt a Szegeden költővé lett Zalán Tibor követi. Kacsó Sándor okosságáról Méliusz József és Molnár Gusztáv beszélgetése olvasható e számban.

És egy újabb szegedi: Gécz János, a Veszprém-

ben élő író-költő-szerkesztő-filmszínész-biológus. Sziveri János és Kiss Benedek versei után Greza Ferencnek A gondolkodás műfajai Német László Tanújában című tanulmánya olvasható. A Vásárhelyen élő, Szegeden oktató tanárt egy helybéli származású költő (író és riporter), Zelei Miklós követi. Görömbei András Kányádi Sándor új verseiről értekezik, majd a Forrás szerkesztője, az Ilia-tanítvány Füzi László dolgozata olvasható a hetvenes évek irodalmi életfolyamatairól.

Az egykori szegedi egyetemisták, Szijj Ferenc, Hévízi Ottó és Kalmár Melinda írásai jönnek a sorban, majd Domokos Mátyás miniszterje a költő szókimondásáról. Az antológiának is kitűnő, izgalmas folyóirat-szám legvégén maga a szerkesztő, a vendégségbe hívott ízlés személyes tulajdonosa, Ilia Mihály mentegőzik, a tőle megszokott szerénységgel.

A Jelenkor egyébként önálló kiadóvállalat keretében jelenik meg, januártól — hogy lássunk csodát...

D. I.

Kiállítási napló

Zizi labor

Nem, kedves olvasó, ez a Zizi labor nem az a Zizi Labor. Ebben a laboratóriumban nem népszerű dalok születnek, s nem a keresztény-asszonykórú asszisztál. Itt egyáltalán dolgozik, s rajzszalán szatirikus grafikák készülnek. A lapokat a Móra Ferenc Múzeum Horváth Mihály utcai Képtárában láthatják az érdeklődők. A rajzokat pedig Szűcs Édua jegyzi, akit szegedi ismerői csak Zizi-nek hívnak, elejétől fogva. A képzőművészeti indíttatás családi impulzus, hiszen szülei — Kováts Margit és Szűcs Árpád — ismert festők. Zizi a tanárképző főiskola rajz tanszékére járt, ő a megmondótója, mit kapott utóvalól ehhez a különös műfajhoz?! A kecskeméti rajzfilmstúdióban dolgozott, míg nem a gyűjteményes képtelezőn szabadon választott terepére érkezett. Az utóbbi időben egyre-másra jelentek meg humoros grafikái, szatirikus rajzai, groteszk könyvillusztrációi.

Mostani szegedi bemutatkozó kiállításán némi öniróniával állította ki Már megint bohócot csinálnak belőlem?! című rajzát. De hát, mit jelent ma Magyarországon bohócnak lenni? Egyáltalán: tudjuk-e, mi csoda minőségi különbségek vannak az udvari bolondok, a falu bolondjai, hivatásos és amatőr bohócok, nagytanítványok, Petruskák, Tyll-ek és kocsmái harlekin között? S bizony néha olyan ez, mint az elmegyógyintézet — attól függ, honnan nézzük! S a szinteket hasonlóan zongorázzhatjuk a disznó poénoktól, a parlagi viccek, a szellemes megjegyzéseken át a humorig, komikumig, szatíráig, groteszkig. Zizi meglepő biztonsággal igazodik el ebben a korántsem mindenki számára átvilágítható labirintusban.

Teljes vértetben áll elénk, pontosan kijelölve műfaját: szatirikus rajzok. S a vállalt mércét magasra viszi. Megnyerő manipulálatlan gondolkodásmódja, valóságérzéke, villanó szellemessége, karcosságában egyszerű hovatartozása, bravúros rajzi biztonsága. Elrajzolásai, torzításai soha-

sem öncélúak, mindig a lényeg hangsúlyozását szolgálják. Könnyedén labdázik azzal a teherrel, amelyet a műfaj jelent, a „játsszani is engedj szép komoly fiadat”-attitűdjé, a „világ dolgainak szokatlan újrendezése, a göcseinket oldó humor, a lélekemelő szabadságélmény, a nézők felöltöztetése, gondolkodó partnernek tekintése. Milyen ez a humor? Intellektuális, de nem tudádekos; emelkedett, de nem nagyképű; populáris, de nem lábszagú; összekacsintó, de nem intimistakodó; nevelő, de nem kioktató; többreutó, de nem tortalelő. És nem akar minden áron átvezetni a zeb-rán! A szellem örömmünnepei ezek, ahol a képzetársításoknak mindig akadnak váratlan meglepetései, ahol a verbális és rajzi humor felesel egymásnak. (E lapokat nézvegetve üresednek csak ki a szegényes köz-helyekből, olcsó panelokból építkező újságrajzok.) Úgy érzem, Zizi rajzainak életképességét, kollektív rezonanciáját segítik a napjainkban végbemenő társadalmi változások, melyek az emberek szabadságérzésének gazdagodását, lelki teretűn-mának oldottabb vállalatát is ígéri.

E pályaindulás éveit ösze-szegező bemutatató jól jelzi, hogy Szűcs Édua alapképlete: minden mindennel összefügg(het), minden mindennek összehasonlítható. A legszélő pólusok között is található egy vékonyka köh, melyen átegyensúlyozhat a szellem — ha már megnyírbálták szárnyait — a legmélyebb szakadék fölé. S legveszélyesebb pillanatban a nevetés feszültségét a megbotcsátás, együttérzés, segíteni akarás élménye oldja föl. A félbe-maradt nevetés a lényegre utaló sebhely. A var, a heg, az arcunkra „gyógyult” álarc. A rádbbénés rettene-te és felszabadító gyönyörű-sége e rajzok filozófiája. Az az immáron közhelyszerű megállapítás, mely jól jelzi napjaink emberének köz-érzetét: „keseredés”. Hát ilyen rajzok készülnek Zizi laboratóriumában Magyarországon, a 80-as évek végén.

Tandi Lajos

A román nagykövet látogatása

Románia Szocialista Köztársaságának múlt év ősztől magyarországi nagykövet Traian Pop. A nagykövet protokolláris, bemutatkozó körutat tesz a két ország határ menti megyéiben. Ennek keretében tegnap, csütörtökön Szegedre látogatott.

Dél előtt Traian Popot fogadta Vastagh Pál megyei első titkár az MSZMP Komócsin Zoltán téri székházában, s tájékoztatót adott Csongrád megye életéről. A román vendég ezután a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolát kereste föl, ahol Lengyel Zsolt főigazgató helyettes látta vendégül. Ismertetést adott az intézmény oktatási rendjéről, szervezetről, különös hangsúllyal az idegen nyelvi képzésről. A főiskolai programja keretében a nagykövet megismerkedett a román nyelvi tan-szék munkájával.

Traian Pop tegnap délután utazott el Szegedről.

MUOSZ-állásfoglalás és távirat

A Magyar Újságírók Országos Szövetségének elnöksége — amint a Magyar Távirati Irodát is tájékoztatta — örömmel értesült az MSZMP Bács-Kiskun Megyei Bizottságának arról az állásfoglalásáról, amely elismerte a megyei pártlap, a Petőfi Népe szerkesztőségének önállóságát, és amellyel elhatárolta magát a pártbizottság tisztségviselőinek közvetlen utasításokon vagy tiltásokon alapuló beavatkozásától.

A MUOSZ elnöksége táviratot intézett a Román Újságíró Tanácshoz, s a magyar újságíró-társadalom nevében kifejezi megdöbbenését három román újságíró — Petre Mihai, Anton Uncu és Mihai Greanga — letartóztatása miatt. A MUOSZ elnöksége a leghatározottabban tiltakozik a szólás- és sajtószabadság e durva megsértése ellen.

Kiművelt emberfőként címmel, Széchenyi időzón tartotta minap országos értekezletét a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat. A TIT előzőleg kiáltvánnyal fordult a magyar értelmiséghez és a magyar társadalomhoz, s ebben egyebek között az országos elnökség kijelentette: „a magyar művelődés kontinuitásának őrzői és megújítói vagyunk”; „az emberi értelem hívei és közvetítői vagyunk”; „a megbízható, hiteles tudás elkötelezettjei és terjesztői vagyunk” — és különösen szíven ütött egy másik, kevésbé kiemelt, „szövegközi” mondat: „Hiszünk az emberi alkotó ész térhódításában, a korunkat is elöntő mindenfajta irracionális, misztikus áradatok, előítélet- és tévhitrendszer ellenére is.” És szinte azonnal e mondat után a kiáltvány azt is leszögezi: a TIT jelszava a szakszerűség és a minőség (is).

Gyönyörű szavak, mondatok, hitvallások, kinyilatkoztatások.

Előtte a Gondolatok a Fórum a TIT jövőjéről című, az országos konferencia alkalmából készült anyag. Ebben egyebek mellett olyan megállapítások olvashatók, hogy a TIT határozottan ellenzi a mai hazai művelődéspolitikai gyakorlatot, a kormány rövid távú, kizáró-

Péter László Forradalom és ellenforradalom Szegeden

5. A sztrájk, bár elbukott, nem maradt hatástalan. Egyrészt késleltette az ellenforradalom erőgyűjtését, tehermentesítette a Tanácsköztársaságot nehéz honvédi harcai közepett; másrészt hozzájárult a Károlyi-kormány bukásához. Elősegítette ezt a nemzetközi munkásszolidaritás is, amennyiben a francia kommunisták ugyanezekben a napokban szintén tömegmozgalmakat szerveztek a magyar forradalom támogatására; Marcel Cachin a parlamentben hatásos beszédben követelte, hogy vonják ki Magyarországról a francia csapatokat. Mindez — ha áttételesen is — éreztette hatását a megszállók magatartásában. A franciák egyre kevésbé voltak megelégedve Károlyiékkel. Néhány franciabarát politikus, mint az aradi Varjas Lajos is, megtalálta az utat hozzájuk, és rávette őket, hogy szabaduljanak meg Károlyitól és feudális, Habsburg-párti kormányától. Olyan kormányt sürgettek, amely — Kelemen Béla megfogalmazása szerint — „sem fehér, sem vörös, hanem rózsaszínű”.

Július 12-én megalakult Pattantyús Ábrahám Dezső vezetésével a második szegedi kormány. Kimaradt belőle Károlyi Gyula, Horthy Miklós, Kelemen Béla, Solymosy Lajos báró; benne maradt Teleki Pál, Varjas Lajos, s újra miniszter lett az aradi Pálmai Lajos, akit zsidó volta miatt Kelemenék tessékelték ki az első szegedi kormányból. Horthynak az elvesztett hadügyminiszteri tárca helyett Ábrahámék kárpótlásul a „nemzeti hadsereg főparancsnokságát”, későbbi titulussal: „fővezér-ségét” adták.

Prónay máris borsot tört a fővezér orra alá: már július 15-én főlzenletelte Zadravecz István alsóvárosi házfőnökkel különítményének selymzászlaját; négy nappal előbb, mint a nemzeti hadsereg. Ez a vetélkedés később is rányomta bélyegét a tevékenységükre: egymást mindenben, a meg-

torlásban, a vérengzésben is, túl akarták szárnyalni, hogy minél hazafiasabbnak, szilárdabbnak, a vetésre érdemesebbnek mutakozzanak a jobboldali közvélemény szemében.

Ábrahámék szerették volna szép szóval megnyerni a munkásság támogatását. Ezért a franciákkal ismét megnyitatták a sztrájk miatt bezárt Munkásotthont. Július 15-én kis ünnepség keretében Juhász Gyula versével foglalta el ismét otthonát a szegedi munkásság:

Ki itt belépsz, hozd el magaddal
Piros zászlónak a reményt,
Ki itt kimégysz, vidd diadallal
A mély hitet, vidd szertesztét:
Dolgozni, föl, mind, lankadatlan,
Amig az élet fénye ég!
Hirdessük: itt nem boldogul más,
Csak aki alkot, aki munkás!
(A Munkásotthon homlokára)

A Berli (most Moszkvai) körút 16. számú ház nem sokáig maradt a szegedi munkásság otthona. Az ellenforradalom hamarosan újból kaszányát csinált belőle.

Ábrahám Dezső kormánjának sem sikerült azonban a szegedi munkásságot maga mellé állítania. Júliusban ugyan sztrájkokra már nem került sor, de a kormánnyal szembeni ellenállás nem csökkent. A kérelmek szinte naponta szármoltak be gyűlésekről, röplapokról, a Tanácsköztársaság területére való átszökésekről. A Vörös Hadsereg honvédi harcai táplálták a reményt, hogy Szeged föl-szabadul mind a franciák, mind a fehérlőnemzetek uralma alól.

Július 31-én a Munkásotthonban Petőfi halálának hetvenedik évfordulóját ünnepelték. Móra Ferenc prólógusa vezette be Juhász Gyula és Eidus Bentán előadását. Szalay Antal szavaltat, a munkáskörök ének-számát. A Délmagyarország másnap így számolt be: „Rendkívüli hatása volt Ju-

hász Gyula emlékbeszédének, amelyet a szabadság nagy költőjéről mondott. Egyes passzusaira percekig tartó taps viharzott föl.”

A Tanácsköztársaság elbukása

Másnap Budapesten lemondott a tanácskormány. Megalakult a hatnapos szakszervezeti kormány, 7-én az ideiglenes hivatalnokkormány, 15-én a Friedrich-kormány. Szeged egyszersiben elvesztette korábbi szerepét. Az Ábrahám-kormány megülésezt, makrancoskodott a pesti kormányokkal szemben, de 12-én kimondta működésének becsüztetését. Augusztus 5-én a franciák végre megengedték, hogy a toporzókoló különítményesek megindulhassanak a Dunántúlra. Prónay első stációja Szatymazon volt. Az eltávozott direktórium Szatymazon megletelepült dolgozói mindjárt ki is próbálták módszereiket. Megölték Kukovecz Nanát, a fiatal szegedi festőművészt; az volt a büne, hogy a munkás színját-szók számára díszleteket festett. Levágták a fülét, majd megölték Fekete Józsefet, a kisteleki direktórium vezetőjét. Tizenny mártír neve van fölvesve a szatymazi posta előtt álló emlékművön. Ott fogták el Czibula Antalt is; ő az életét egy emberes érzületű tisztnak, Falcione Kálmán-köszönhette. Ötév börtönre ítélték. Wallischnak sikerült Ausztriába menekülnie: ott vált a nemzetközi munkásmozgalom ismert vezetőjévé. 1934-ben, a bécsi munkásfőlkélet követő megtorlaskor, a munkás-otthont mártírjává. Udvardi Jánost elfogták, de a vizsgálati fogság idején, 1920. december 9-én sikerült megszöknie. A Baranyai Köztársaság idején a vajsz-lói járás párttitkára volt. Onnan Bécsbe, majd Moszkvába ment.

(Folytatjuk.)

TITkok és távlatok

az egészen közeli múltban is hallani lehetett eset-ről, midőn „problémás” ember meghívásától tanácsolta el a kizárólagos illetékes helyi TIT-fórumot, illetve annak emberét az államigazgatási szerv képviselője.

Ha ilyesmi mondjuk három-négy évvel ezelőtt történnék, a dolog, sajnos, jobban érthető, ha persze el nem is fogadható. Am hogy 1989-ben, a deklarált többpártrendszer és egy, a nemzetet fölemelni képes, ragyogó szépségű március 15. évében mondjuk Nagy Gáspár, az immáron rehabilitálni kezdett régi Tiszatáj ama ominózus számának még ominózusabb versszerzője tanácsoltatik el mint lehetséges költészetnap TIT-meghívott: elég nagy TITok „a korunkat is elöntő mindenfajta irracionális misztikus áramlatok, előítélet- és tévhitrendszer ellenében.” Azután: a pénzügyi nyomorúság, az anyagi természetű kiszolgáltatottság épp elég ok a lehagolt-ságra — minek tetézni más, bizony már nem pénzkerdeket érintő, olyasféle zűrzavarokkal, aminők példának okáért az utóbbi egy-két évben időnként a TIT városi

szervezetének talán legigényesebb és legnépszerűbb rendezvénysorozatát, a Szondi Ildikó talpraesett-ségét, jelentős szellemi-társadalmi áttekintőképességét és érzékenységét dicsőítő Royal Irodalmi Kávéházat érték? Nem örülni kéne inkább annak, ha a szegedi TIT jövőtől, Széchenyi szellemében kiművelt emberfőket szaporítva Szegeden lehet látni-hallani híres magyar írókat a Felvidékről és a Bibó Emlékbizottságot, a Vársánap Újságot és Végh Antalt, a Szatim-monográfia szerzőjét és Donáth Ferenc özevegét — hadd ne soroljam tovább???

A TIT távlatai a most lezajlott országos értekezlet kapcsán nem sokára nyilván sok fontos gondolat összefüggésében megmutatkoznak. A TITkok, melyek régebben sokszor, manapság még olykor behomálylanak egy-egy rendezvény, előadás és meghívott holdudarába — szerte kell oszlanak. Miként a titkok nagy közp-európai (hazugság)birodalmának rejtélymenedékei is. Amelyek ellenében egyébként minden tudás, szakképzettség, minőség és kultúra közvetítése és terjesztése harci tett, hősi vállalkozás és jövőt szilárdító kötőanyag egyszerre.

Domonkos László